

Studentertale 2015.

Kære studenter.

Vi har lige overstået et folketingsvalg med en dertil hørende valgkamp. Der er blevet talt en masse politik i de seneste 3 uger men jeg vil alligevel blive lidt i tråden og også tale om politik og samfundsudvikling. Ikke om konkrete og detaljerede politiske emner – det overlader jeg gerne til politikerne – men mere om nogle overordnede megatrends i samfundsudviklingen.

I står lige overfor at skulle forlade skolesystemet og skal i gang med videregående uddannelse eller job. Måske ikke lige nu men så inden for en kortere årrække. Og lidt senere skal I stifte familie og have gang i en karriere. I skal med andre ord ud i samfundet eller ud i virkeligheden, som vi engang imellem siger lidt for sjov.

Og hvad er det så for et samfund I skal ud i - og være med til at styre?

Professor Ove K. Petersen fra CBS i København udgav for nogle år siden en bog med titlen *"Konkurrencestaten"* hvori han beskriver nogle fællestræk ved det moderne samfund efter Murens Fald i 1989 – ikke bare i Danmark men over hele verden. Bogen præsenteres med følgende citat:

Det er historien om en bestemt forståelse af moderne stater – nemlig ideen om "nationernes konkurrence", hvor alle lande indgår i en bestandig international kamp på kompetencer, viden og udvikling. Det er en kamp, der sætter dagsorden på tværs af samfundet fra sikkerhedspolitik og transnational handelspolitik til arbejdsmarkeds og uddannelsespolitik, hvor målet om at kunne klare sig i den internationale konkurrence er blevet dominerende.

Eller sagt lidt mere populært og lige ud ad landevejen ”*Vi er nødt til at tage os sammen for kineserne kommer.* ”

Så vidt jeg har hørt er der ikke mange, der eksplicit har nævnt betegnelsen ”*konkurrencestaten*” i valgkampen men det har ligget som en underliggende præmis for de politiske diskussioner inden for alle samfundsområder. Den manglende lyst til at bruge ordet kan måske skyldes at Finansminister Bjarne Corydon fik ørene i maskinen, da han brugte og forsvarede betegnelsen i et interview i Politiken i 2013. Det er nemlig på mange måder et nyt og uvant begreb i den danske tradition, hvor fællesskab og samarbejde har været i højsædet. Især inden for uddannelsespolitikken.

Efter Grundlovens indførelse i 1849 og nederlaget i 1864 var den herskende samfundstænkning - og dermed også uddannelsespolitikken - fokuseret på at oplyse befolkningen til demokrati og bevidstheden om dansk kultur og sprog. På den måde ville man sikre nationalstaten, som jo var blevet noget mindre og dermed truet. Målet var en form for opdragelse, hvor man opnår en oplyst, dygtig og selvbevidst befolkning som er i stand til at indgå i beslutninger og handlinger i et demokratisk samfund på et velkvalificeret grundlag. Grundtvig siger det i ”Er lyset for de lærde blot” fra 1839: (her sidste strofe)

*Oplysning være skal vor lyst,
er det så kun om sivet,
men først og sidst med folkerøst
oplysningen om livet;
den springer ud af folkedåd
og vokser, som den vugges,
den stråle i vort folkeråd,
til aftenstjernen slukkes!*

Grundtvig kalder det "oplysning om livet", som vel kan oversættes til dannelse i traditionel forstand.

Med velfærdsstatens indtog efter 2. Verdenskrig kommer lighed og rettigheder i centrum i samfunds- og uddannelsesdebatten. Formålet med skole og uddannelse bliver nu at mindske de sociale forskelle og ruste eleverne til at få et godt liv. I den såkaldte "*Blå betænkning*" fra 1960 defineres skolens formål på følgende måde:

"Det er skolens formål at dygtiggøre børnene til at gå ud i samfunds- og erhvervs livet, velegnede til at opfylde de krav, man med rimelighed kan stille, men først og fremmest er det skolens opgave at fremme alle muligheder for, at børnene kan vokse op som harmoniske, lykkelige og gode mennesker. "

Altså ikke så meget for samfundets eller statens skyld men mere for den enkeltes skyld. Samfundsbetragtningen er dog bevaret men er placeret som noget sekundært.

Med Murens fald og den tiltagende globalisering omkring årtusindeskiftet kom der andre boller på suppen. Daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen vendte sig mod "rundkredspædagogikken" og Danmarks lave placering i diverse PISA undersøgelser blev styrende for den uddannelsespolitiske debat. Ove K. Petersen skriver i "*Konkurrencestaten*":

"Det nye er at værdikampen og dermed folkeskolen nu underordnes den samfundsøkonomiske forestilling, og at ungdomsuddannelserne på samme måde som erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelserne nu gøres til redskab for økonomisk konkurrenceevne. Det nye er også at folkeskolen trækkes ud af sit reservat, og at det nu bliver dens formål at uddanne til arbejde og arbejdslivet. "

Og fra undervisningsminister Christine Antorini lyder det kort og godt i en artikel i Berlinske tidende fra 2013:

”Hvis mine børn bidrager bedst til samfundet ved at tage en uddannelse, så har jeg som forælder en forpligtelse til at sørge for det. Hvis de kan tage et arbejde, så skal de tage et arbejde. ”

Altså uddannelse til så mange som muligt er vigtigt – ikke for den enkeltes skyld men for konkurrenceevnens skyld. Jeg tager den lige igen: *”Vi er nødt til at tage os sammen for kineserne kommer. ”*

Jeg har tilladt mig at bruge lidt tid på at forklare baggrunden for begrebet konkurrencestaten og den historiske udvikling, selvom det egentlig er lidt synd for jer at I skal have en slags undervisning på denne – jeres festdag, hvor skolen jo faktisk er slut. Men der er en mening med det. Jeg vil nemlig godt give jer lidt at tænke på med på vejen inden I kaster jer ud i konkurrencestaten.

Vi er på Odder Gymnasium meget optaget af at det går jer godt videre i uddannelsessystemet og senere på arbejdsmarkedet. Den her studenterårgang har igen scoret et meget højt gennemsnit til eksamen og I vil sikkert – som de tidligere årgange – have en overgangsprocent til videregående uddannelse på over 75 om et par års tid. På den måde vil I komme til at indfri konkurrencestatens forventninger til jer. Det er en væsentlig del af gymnasiets formål og giver jer et fint grundlag for at kunne få en materiel velfunderet og tryk tilværelse. Og heldigvis kommer I jo ud i et arbejdsmarked hvor krisen er drevet over og der vil være brug for jer. Så langt så godt.

Men vi har også haft til formål og forsøgt at ruste jer til det gode liv. Vi har lagt vægt på at I skal være nysgerrige og kritiske. At have lyst til at lære mere og at bevæge jer derud hvor det engang imellem kan være svært og uoverskueligt. Vi har lært jer at

arbejde sammen i klassen og i grupper fordi samarbejde ofte giver bedre resultater og større tilfredsstillelse. Og vi har lært jer at kunne stå selv – at have selvtillid og handlekraft – således I kan få kontrol over jeres eget liv og jeres egne beslutninger.

For os hænger læring og trivsel uløseligt sammen. Derfor har vi bestræbt os på at skabe en god skolehverdag og et godt læringsmiljø, hvor man både bliver udfordret og hvor det er i orden at eksperimentere og en gang imellem begå fejl. Alt sammen i en atmosfære af tryghed og nysgerrighed.

Altså faktisk i tråd med ideerne bag den uddannelsespolitiske tænkning i velfærdsstaten i 1900-tallet og nationalstaten i 1800-tallet hvor fællesskabet og det gode liv var i centrum.

Pointen er at vi – at I – er nødt til at tænke hele vejen rundt. Hvad nytter en høj konkurrenceevne, hvis den enkelte ikke trives og hvad nytter en høj trivsel, hvis der ikke er noget at leve af? Det store pendul svinger og nogle gange er der mest fokus på trivsel og sammenhold og andre gange er det konkurrenceevnen, som er det eneste som tæller. Min opfordring til jer her på falderebet er at I skal forsøge at finde en balance – både i jeres personlige liv men også i det samfund, som I kommer til at forme og styre efter os, som er voksne nu.

Nogle kalder jer Generation Z og i en artikel fra Berlinske Tidende fra 2013 – altså det år I var 1g'ere – er der 2 repræsentanter fra jeres generation, som altså også bliver studenter i år, der siger følgende:

”Preset er enormt. Man skal altid se fremad og vide, hvad man vil, og man skal hele tiden være bedre end de andre til alt,« siger 16-årige Victor Rasmussen, mens Alberte Høeg Olsen på 17 år udtrykker det på følgende måde:

”Jeg har så høje forventninger til min fremtid, at jeg næsten frygter at skuffe mig selv, da jeg lige nu ikke har nogen idé om, hvad jeg gerne vil. ”

Det er bagsiden af konkurrencestatens forventninger og jeg er bange for at en del af jer kan genkende jer selv i det Victor og Alberte siger, selvom de går på et københavnsk gymnasium. Der er desværre en del unge, som mistrives pga. urimeligt høje forventninger til sig selv og der er for nyligt blevet sat fokus på ensomhed blandt unge i en række TV-udsendelser på DR. Det dokumenteres yderligere i en stor undersøgelse, som bliver offentliggjort lidt senere i år fra Statens Institut for Folkesundhed. Den såkaldte Ungdomsprofil, hvor jeg har haft lejlighed til at se vores lokale resultater på Odder Gymnasium. 20% af pigerne og 15% af drengene svarer at de har en såkaldt lav livstilfredshed. Næsten halvdelen føler sig stressede en gang om mindst én gang om ugen og 16% af pigerne og 9% af drengene føler sig ofte ensomme. Og jeg skal lige understrege at det er altså jer, der har svaret på de spørgsmål. Og jeg er sikker på at landstallene – når de bliver offentliggjort – vil tegne et endnu mere dystert billede.

Så måske er pendulet svinget for meget over på konkurrencestatens præmisser. Og det er ikke engang sikkert at det virker – at vi faktisk bliver mere konkurrencedygtige.

En kinesisk professor ved et amerikansk universitet kalder de kinesiske eliteskoler for rene huskefabrikker og understreger at udenadslære er den eneste kompetence de leverer. Det virker godt i PISA undersøgelser men ikke i virkeligheden når de studerende kommer på udenlandske universiteter.

I min tale til studenterne sidste år tog jeg udgangspunkt i begrebet tillid, som man bestemt ikke forbinder med konkurrencestatens ønsker om effektivitet og kontrol. Gert Tinggaard Svendsen, professor ved Aarhus Universitet taler om at tillid er

Danmarks usynlige brændstof, der giver ekstra opdrift til økonomien. Lenin skulle i forbindelse med Den russiske Revolution have sagt *"at tillid er godt men kontrol er bedre"*. Det omformulerer professoren fra Aarhus til *"at kontrol er godt med tillid er billigere"*

Med tillid til hinanden har vi en større tilskyndelse til at samarbejde og indgå i selvstyrende grupper. Vi behøver ikke at få at vide, hvad vi skal gøre i detaljer på vores arbejde for der er tillid til at vi selv kan finde ud af det og dermed får en del overladt til os selv. Vi er i mange arbejdsfunktioner mere eller mindre selvstyrende og det er super effektivt og dermed super billigt. Vi bliver også mere innovative. Når der er tillid, er vi ikke så bange for at begå fejl og dermed tager vi nogle chancer med nye og ukendte løsninger og produkter, som ofte viser sig at være begyndelsen til særdeles gode indtjeningsmuligheder.

Så ifølge Gert Tinggaard Svendsen er vores særdeles høje sociale tillid en direkte forklaring på at et lille, råstoffattigt land har klaret sig så godt rent økonomisk. Vi har med andre ord masser af social kapital.

Og social kapital er jo bare en anden måde at beskrive fællesskabet på. Det er netop fællesskabet som er temaet for mit yndlingscitater som på mange måder er grundlaget for vores værdier på Odder Gymnasium og som jeg gerne vil slutte med.

Det drejer sig om den danske teolog og filosof K.E. Løgstrup der i 1956 skrev i bogen *"Den etiske fordring"* følgende

"Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre uden at han holder noget af dets liv i sin hånd.

Det kan være meget lidt, en forbigående stemning, en oplagthed, man får

til at visne, eller som man vækker, en lede man uddyber eller hæver.

Men det kan også være forfærdende meget, så det simpelthen står til den enkelte, om den andens liv lykkes eller ej."

Og lidt senere skriver han helt enkelt:

"... vi er hinandens verden og hinandens skæbne."

Kort og godt og nemt at forstå. Vi er alle en del af et fællesskab og vores handlinger og holdninger påvirker hinanden på godt og ondt. Vi kan ikke eksistere uden dette fællesskab – eller som de siger på engelsk *"No Man is an Island"*.

Husk at have det i baghovedet når I bevæger jer ud i Konkurrencestaten. Og med de ord dimitterer jeg jer som studenter fra Odder Gymnasium 2015.

Tillykke med eksamen

26. juni 2015.
Lars Bluhme.
Rektor.

